

УДК 336.1: 339.9

Кучер Г.В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів,

Київський національний торговельно-економічний університет

ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР КРАЇН СВІТУ КРИЗЬ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ІНДИКАТОРІВ

Важливими для держав та суспільного життя є національна фінансова політика і стратегія, які визначають використання фінансових ресурсів для бюджетного фінансування розвитку. Внаслідок впроваджуваної урядової політики та зростання державного боргу формуються відповідні показники глобальних фінансових індикаторів. Метою статті є оцінювання розвитку різних країн та визначення по 10 країн світу (ТОП-10), що мають найбільші показники глобальних фінансових індикаторів у 2016 р. і відображають значимість державного сектора. Використано загальнонаукові та специфічні методи дослідження, зокрема діалектичний, синтезу, наукової абстракції, порівняльного та факторного аналізу. Розкрито значимість державного сектора для оцінювання фінансування суспільного розвитку як національних економік, так і світу в цілому. Враховуючи наявність національних відмінностей щодо виокремлення складників державного сектора, здійснено оцінку державного сектора країн світу та визначено у 2016 р. по 10 країн світу (ТОП-10), що мають найбільші показники в розрізі глобальних фінансових індикаторів. Проведено їх аналіз та розкрито взаємозалежності національного розвитку та світових тенденцій, у тому числі під впливом світової фінансової кризи. Визначено важливість та співвідношення ціни одного відсотка ВВП різних країн для аналізу ролі державного сектора окремих країн у глобальних фінансах.

Ключові слова: державний сектор, державні доходи, державні витрати, чистий борг, державне запозичення, державне чисте кредитування, державний борг, глобальний фінансовий індикатор.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СЕКТОР СТРАН МИРА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНЫХ ФИНАНСОВЫХ ИНДИКАТОРОВ

Кучер Г.В.

Важными для стран и общественной жизни являются национальная финансовая политика и стратегия, которые определяют использование финансовых ресурсов для бюджетного финансирования развития. В результате реализации правительственной политики и увеличения государственного долга формируются соответствующие глобальные финансовые индикаторы. Целью статьи является оценивание развития разных стран и определение 10 стран мира (ТОП-10), которые имеют наибольшие показатели глобальных финансовых индикаторов в 2016 г. и отражают значимость государственного сектора. Используются общенаучные и специфические методы исследования, в том числе диалектический, синтеза, научного абстрагирования, сравнительного и факторного анализа. Раскрыта важность государственного сектора экономики для оценивания финансирования общественного развития как национальных экономик, так и мира в целом. Учитывая существование национальных особенностей в определении составляющих государственного сектора, осуществлено оценивание государственного сектора стран мира и определено в 2016 г. по 10 стран мира (ТОП-10), которые имеют наибольшие показатели в разрезе глобальных финансовых индикаторов. Проведен их анализ и раскрыта взаимозависимость национального развития и мировых тенденций, в том числе под влиянием мирового финансового кризиса. Определены важность и соотношение цены одного процента ВВП разных стран для анализа роли государственного сектора отдельных стран в глобальных финансах.

Ключевые слова: государственный сектор страны, государственные доходы, государственные расходы, чистый долг, государственное заимствование, государственное чистое кредитование, государственный долг, глобальный финансовый индикатор.

THE STATE SECTOR OF THE COUNTRIES THROUGH THE PRISM OF GLOBAL FINANCIAL INDICATORS

Kucher G.

Very important for the countries and public life are the national financial policy and strategy that define resources used for budgetary financing for development. As a result of the macroeconomic government policy and the growth of the state debt there are indexes the global financial indicator. Propose is to rate the level of the development different country and to select 10 countries (TOP-10) which have a largest indexes the global financial indicator and reflect the important of the state sector in 2016. The paper used the set of specific and general scientific methods, such as dialectic, synthesis and methods of scientific abstraction, comparative and factor analysis. The article reveals the importance of the state sector for

financing social development both national economies and the world as a whole. It is taking into account that the different countries have the national features concerning of the components of the state sector. The article assesses the state sector of the countries and defines 10 countries (TOP-10) in 2016, which have the largest indexes the global financial indicators. The article analyses the global financial indicators and reveals the interdependencies of national development and the world tendencies which are formed under the influence of the global financial crisis. It is determined the importance to take into consideration and to assess of the price of one present of the GDP different countries to analysis the role of the state sector in the global finances.

Keywords: state sector, state revenues, state expenditures, net debt, government borrowing, government net lending, public debt, the global financial indicator.

Постановка проблеми. Фінансова глобалізація забезпечує поширення загальновищаних правил та процедур на всіх її учасників незалежно від їх національних особливостей. Це може позитивно вплинути на процеси стабілізації глобального фінансового середовища та суверенні держави, дає змогу гармонізувати національні економіко-правові системи до світових стандартів. У процесі глобалізації відбувається системний розвиток як суверенних держав, так і міжнародних інституцій у напрямі їх розвитку та вдосконалення співробітництва з урахуванням реальних процесів, викликів та загроз.

Важливим як для суверенних держав, так і міжнародних інституцій є оцінювання ролі країн у світовій фінансовій системі та порівняння їх можливостей і потенціалу із застосуванням узгоджених фінансових індикаторів. Складність реалізації зазначеного полягає у специфіці окремих країн, різних моделях і укладах їхнього розвитку, що впливає на національну статистичну базу і, відповідно, не забезпечує співставності показників.

Міжнародна спільнота та міжнародні фінансово-кредитні установи для порівняння країн використовують різні фінансові індикатори, але окремі з них застосовуються більшістю учасників світового фінансового середовища. Статистична база Міжнародного валютного фонду (МВФ), що застосовує відповідні глобальні фінансово-економічні індикатори, дає змогу провести дане дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку держав в умовах глобалізації, факторам, що на них впливають, присвячено роботи зарубіжних та вітчизняних дослідників, серед них: З. Бауман [1], У. Бек [2], В. Велес, Л. Каплан, С. Марфі, Н. Мусис [5], В. Танци, А. Тойнби, Г. Шахназаров та ін. Дослідженням ролі, складників державного сектора та впливу фінансових ресурсів на фінансування державних витрат присвячено праці вітчизняних учених: Т. Боголіб [3], А. Гальчинського, В. Геєця, В. Глуценка, Б. Кваснюка, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, Л. Лисяк [4], Г. П'ятаченка, В. Сіденка, В. Федосова, І. Чугунова [6] та ін.

Разом із тим у сучасних умовах важливим є дослідження ролі суверенних держав у фінансовому глобальному середовищі за допомогою глобальних фінансових індикаторів.

Постановка завдання. Метою статті є оцінювання розвитку різних країн та визначення по 10 країн світу (ТОП-10), що мають найбільші показники глобальних фінансових індикаторів у 2016 р. і відображають значимість державного сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. Країни активно використовують свій фінансовий потенціал як для фінансування національного розвитку, так і для відстоювання національних інтересів у світі,

у тому числі за допомогою участі у міжнародних об'єднаннях та організаціях. Важливою детермінантою їхнього впливу на світову політику, у тому числі у фінансовій сфері, є їх фінансовий потенціал, що можна порівняти та оцінити за допомогою ВВП країни. На основі статистичної бази МВФ ми виокремили ТОП-10 країн із найбільшими розмірами ВВП у 2016 р. (рис. 1). Перелік країн, що увійшли до ТОП-10, свідчить про провідні позиції цих країн, та в подальшому нашому дослідженні дає змогу оцінювати значимість та відмінність ваги кожного відсотка різних країн під час визначення ролі державного сектора крізь призму глобальних фінансових індикаторів.

Наведені дані свідчать про провідну роль у формуванні та фінансовому забезпеченні глобальної та регіональної фінансової політики США, КНР, Японії, Німеччини, Великої Британії, Франції, Індії, Італії, Бразилії, Канади. Найбільш стабільну та позитивну динаміку ми бачимо у США та КНР, і, за прогнозами МВФ, позитивні тенденції щодо нарощування ВВП у КНР будуть зростати.

Світова фінансова криза певним чином відбилася на показниках ВВП інших країн ТОП-10 2016 р., і нами відзначаються зміни в їх показниках у 2008–2015 рр., але в 2016 р. ситуація стабілізувалася.

Стосовно відмінності ваги кожного відсотка різних країн під час аналізу глобальних фінансових індикаторів, то варто враховувати значні розбіжності розмірів ВВП, які на неї впливають. Наприклад, вага 1% ВВП США у 1,66 рази перевищує вагу 1% ВВП КНР, у 7,06 рази – ВВП Великої Британії та 199,1 рази вагість 1% ВВП України.

Держава як інститут глобальних фінансів впливає за допомогою державних витрат на процеси відновлення і розвитку як усередині країн, так і за їх межами. Дослідження обсягів витрат країн у період з 2007 до 2022 р. (на матеріалах МВФ) свідчить про їх зв'язок із циклічними коливаннями та фінансовою кризою 2008–2011 рр., її другою хвилею у 2013–2016 рр. (рис. 2).

Найвищі показники державних витрат має Данія – 70,89% ВВП, наступна Франція – 56,49%, і третя Фінляндія з 56,15% ВВП. Останнє, 10-е, місце в ТОП-10 2016 р. займає Норвегія з показником витрат 50,21% ВВП. Розрив у переліку десяти країн між Данією та Норвегією становить -20,68%. Для Норвегії такий показник витрат є найвищим за весь досліджуваний період, а для Греції, навпаки, такий показник є одним із найнижчих після 2007 р., та МВФ очікує, що їхні витрати будуть у майбутньому скорочуватися.

Варто зазначити, що оскільки показник відношення витрат до ВВП країни показує відносне значення витрат, абсолютні значення при цьому розрізняються, враховуючи різні обсяги ВВП країн як базову основу для обчислення. Найбільші показники витрат у 2015 р.

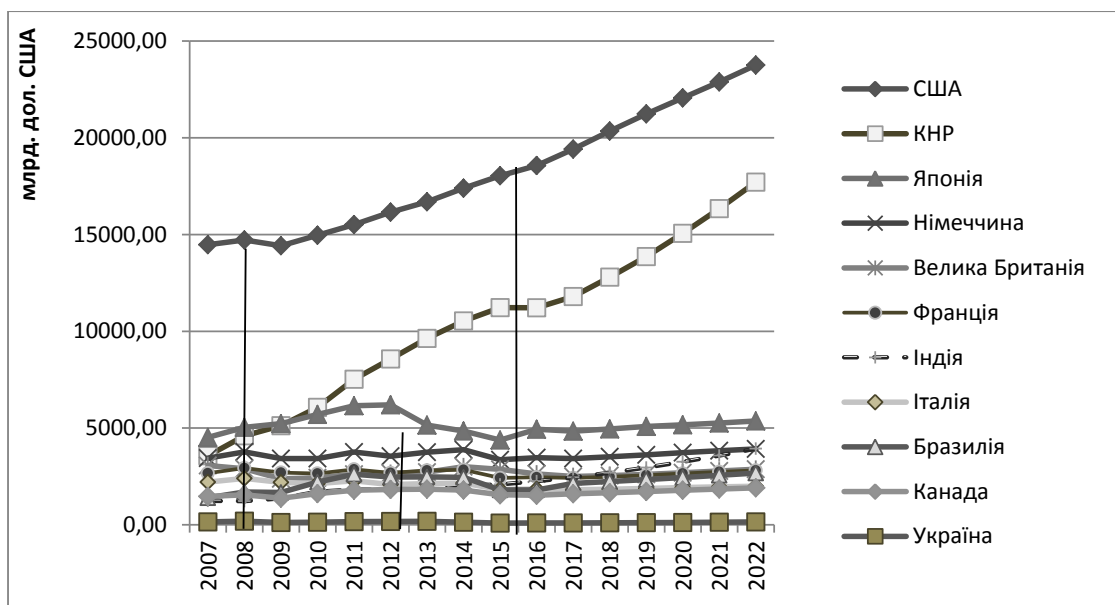

Рис. 1. ТОП-10 країн світу за найбільшими обсягами ВВП у 2016 р. (млрд. дол. США)

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

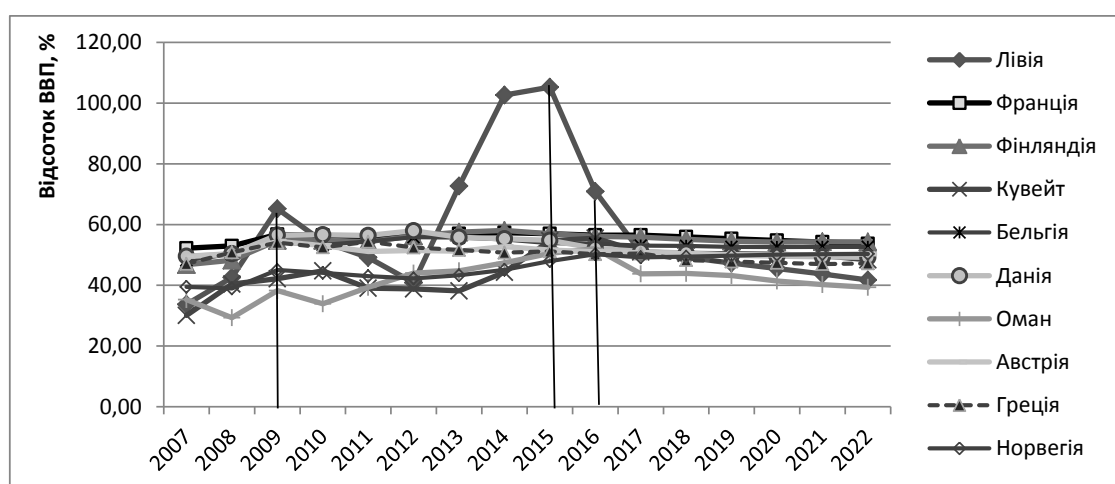

Рис. 2. ТОП-10 країн світу за найбільшими показниками витрат у відсотках до ВВП у 2016 р.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

були у Лівії в обсягах 105,25% ВВП, що в абсолютних розмірах становило 31,32 млрд. дол. США, а найменший показник із нашого ТОП-10 займала Норвегія, яка мала 45,10% ВВП країни і витратила 185,44 млрд. дол. США. Це означає, що в 2015 р. витрати Норвегії були майже в шість разів більше, ніж у Лівії.

Серед ТОП-10 країн, які ми визначили за критерієм найбільших обсягів прогнозованих МВФ витрат у 2017 р., є як розвинені та провідні країни світу, наприклад Франція (перше місце в цьому списку) та Данія (четверте місце). Ми вважаємо, що значні витрати держав відображають не лише потреби у виконанні державних функцій, внутрішні чинники, а й зовнішній вплив на економіку країни та їх фінансову політику.

Глобалізаційні процеси певним чином впливають на формування доходів країн світу та визнача-

ють особливості джерел та механізмів їх формування. На рис. 3 наведено тенденції формування доходів ТОП-10 країн світу за критерієм найбільшого показника відношення доходів до ВВП країни в 2016 р.

Проведений нами аналіз даних МВФ засвідчив, що найвищі показники обсягів доходів до ВВП протягом 2007–2017 рр. були у Кувейті і в період 2007–2014 рр. у середньому становили 69,54% ВВП, виняток був у 2016 р., коли перші позиції у ТОП-10 за даним показником займали Ісландія та Фінляндія. Значне скорочення доходів на 6,93% ВВП у Кувейті відбулося у 2008 р. та в 2015 р., коли вони скоротилися на 15,53% і дорівнювали 55,88% ВВП країни. Скорочення доходів може розглядатися в декількох аспектах: стосовно скорочення абсолютних розмірів ВВП країни та їх частки щодо ВВП. У Кувейті одночасно відбувалося скоро-

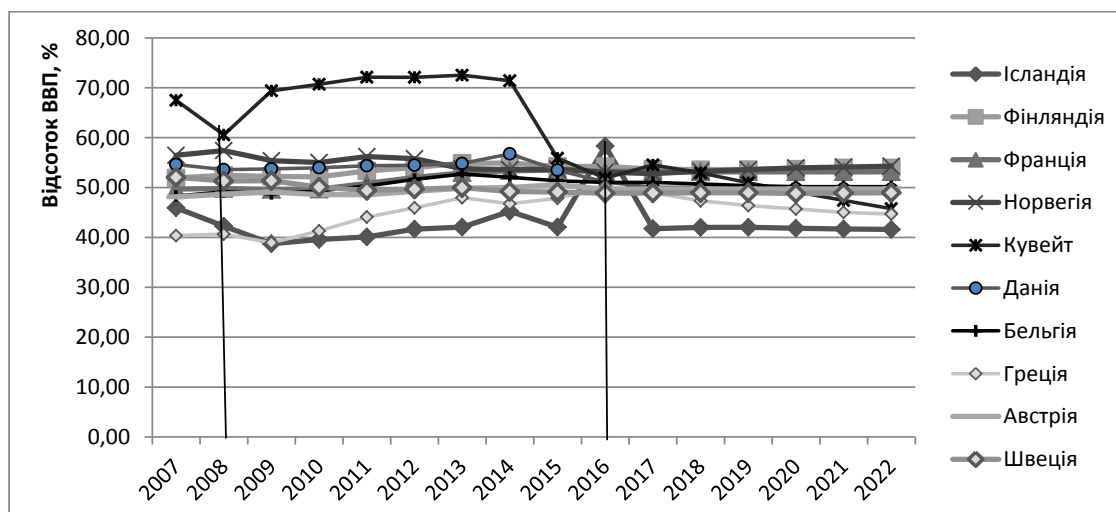

Рис. 3. ТОП-10 країн світу за найбільшими показниками доходів у відсотках до ВВП у 2016 р.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

чення ВВП та показника доходів у відсотках до ВВП. В абсолютних обсягах у 2015 р. доходи дорівнювали близько 63,74 млрд. дол. США, а в 2016 р. вони ще скоротилися і в абсолютних обсягах і становили трохи більше 57,00 млрд. дол. США.

Ісландія, що займає першу позицію в нашому ТОП-10 за показниками доходів у відсотках до ВВП у 2016 р., має протилежну тенденцію щодо формування доходів. У 2007 р. вона мала найбільший показник доходів країни – 45,93% ВВП притому, що її ВВП був також максимальний – 21,295 млрд. дол. США за 2007–2015 рр. У 2008 р. показник доходів був найменший за весь досліджуваний період не лише цієї країни, а й усіх країн ТОП-10 2016 р. – 38,73%. Варто також урахувати, що у 2009 р. показник ВВП цієї країни був мінімальний за весь досліджуваний період – 12,887 млрд. дол. США.

У 2016 р. доходи Франції становили 53,21% ВВП та дорівнювали більше 1310,68 млрд. дол. США, а Данії – 51,10%, але в абсолютних обсягах – 1771,45 млрд. дол. США, тобто були більшими, ніж у Франції. Японія не потрапила до переліку країн ТОП-10 за рівнем доходів у відсотках до ВВП притому, що її показник доходів становив 32,58%, абсолютні обсяги доходів країни – 1609,01 млрд. дол. США. Зазначене свідчить про необхідність усебічного дослідження впливу державного сектора на суспільний розвиток, фінансальне навантаження в країні та її роль у глобалізаційних процесах.

Наведені матеріали засвідчують важливість різних підходів до визначення ролі держави та її фінансових можливостей в умовах глобалізації. Наступним глобальним індикатором, за допомогою якого ми можемо

визначити ситуацію в країні та її роль у глобальних фінансах, є ранжування країн за найбільшими розмірами чистого кредитування або позиками державного управління, що відображає фінансову позицію останнього. Чисте кредитування свідчить, що уряд надає фінансові ресурси іншим секторам, країнам, а чисте запозичення означає, що уряд потребує фінансових ресурсів з інших секторів або зовнішніх джерел¹.

На базі метаданих МВФ ми окремо виділили ТОП-10 країн, які показали найбільші показники чистого кредитування (рис. 4).

Загальна динаміка показників чистого кредитування країн, що увійшли до нашого переліку, показує схожі процеси. Серед них відслідковуються тенденції: період 2007–2010 рр. – погіршення показників, який співпадає з періодом світової фінансової кризи; період 2011–2012 рр. – процес стабілізації і відновлення; наступний період, із 2013 р. дотепер, має зигзагоподібну тенденцію, за якої в 2014 і 2016 рр. відбувається значне покращення показників, а в 2013, 2015 і 2017 рр. – навпаки, загальне їх погіршення. Виняток становлять Норвегія, Гренада, Маршалові Острови, Гонконг САР², що може бути пов'язане певними національними особливостями в сфері державних фінансів.

Перша в переліку країна має найвищий у 2016 р. показник чистого кредитування з усіх країн світу, за даними МВФ. За прогнозом МВФ, у подальші роки ситуація дещо вирівнюється, не буде мати таких різких коливань, але загальна тенденція пов'язана зі скороченням показника чистого кредитування.

Досліджуючи результати функціонування державних фінансів країн світу щодо показника «чисте кредитування/чисте запозичення», варто зупинитися також на іншій групі країн, що показала найбільші рівні державного запозичення. Ми виокремили ТОП-10 країн за зазначеним критерієм, при цьому варто зауважити, що найбільший показник рівня запозичення до ВВП країни належить країні, що знаходиться останньою у нашому списку (рис. 5).

¹ Європейська Комісія використовує концепцію чистого кредитування для моніторингу надлишку чи дефіциту державного фінансового бюджету з додатковим коригуванням, щоб відобразити чисті потоки виплат відсотків, що виникають унаслідок угод про взаєморозрахунки та форвардні ставки [8].

² Гонконг САР – спеціальний адміністративний район КНР, який наділений специфічною автономією щодо законодавства, поліції, грошової системи, тощо та передбачає представництво в міжнародних організаціях та заходах.

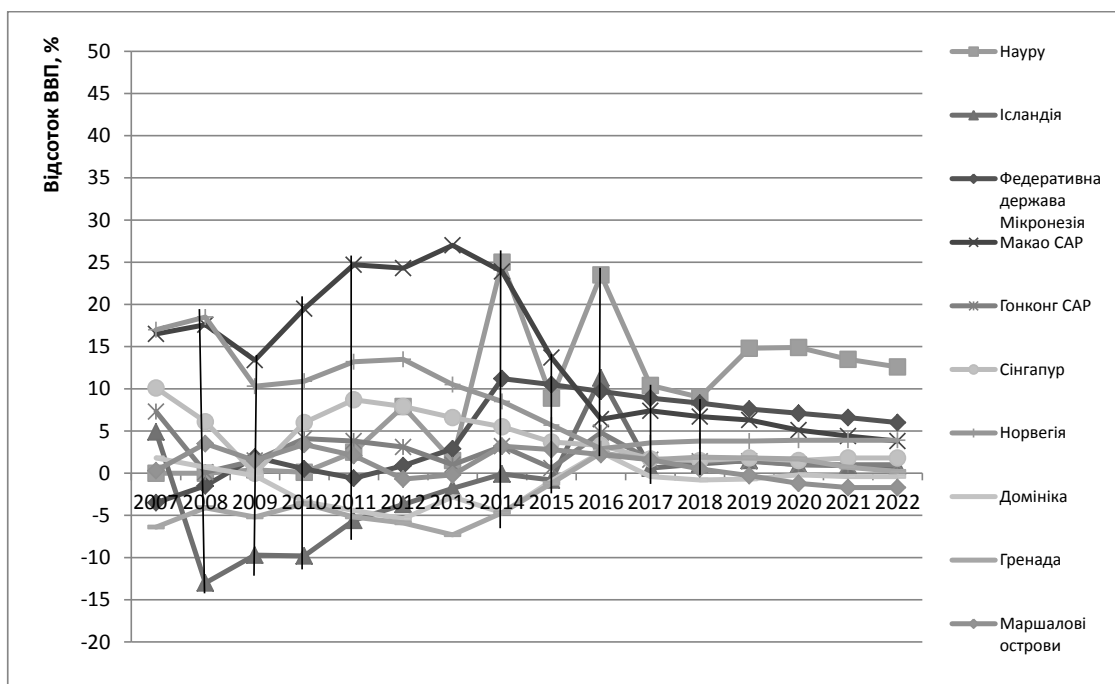

Рис. 4. ТОП-10 країн світу за найбільшими показниками чистого державного кредитування у 2016 р.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

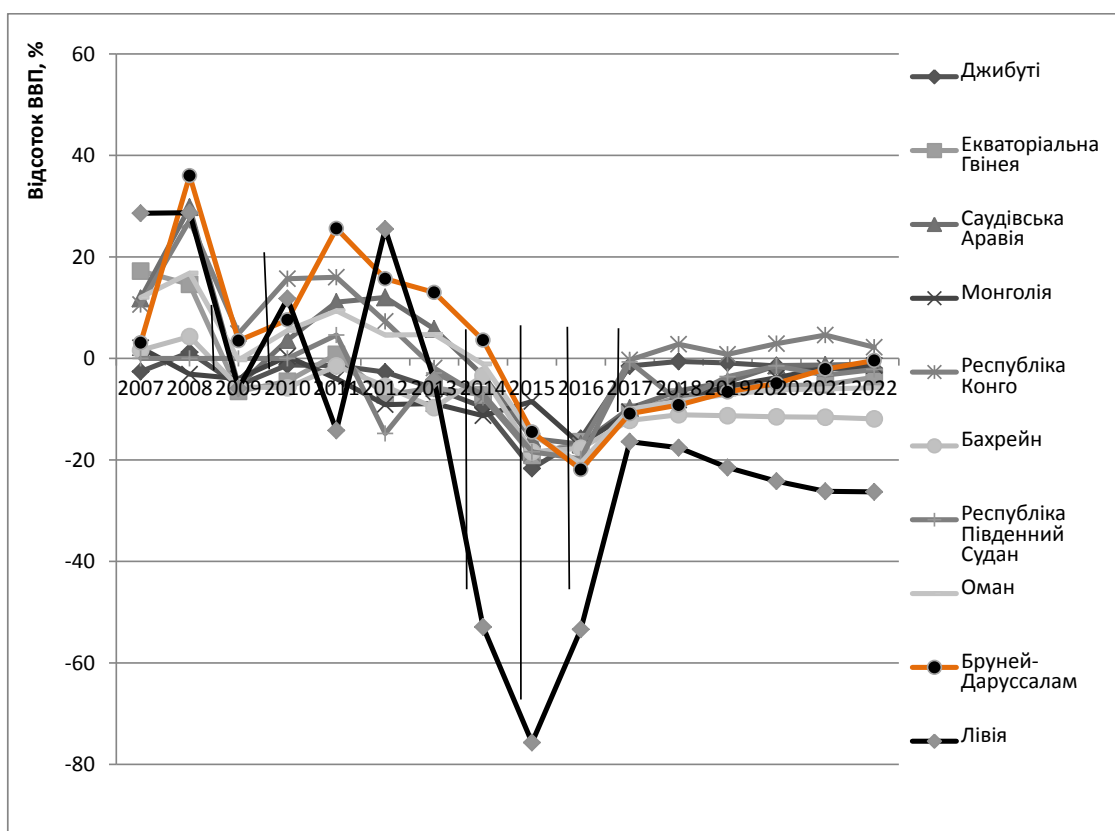

Рис. 5. ТОП-10 країн світу за найбільшим показником рівня державного запозичення до ВВП країни в 2016 р.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

Із наведених даних видно, що в 2016 р. найвищий рівень державного запозичення був у Лівії. Негативна тенденція у цій країні почала формуватися у 2009 р. (5,9% ВВП), а в 2008 р. в країні показник «чисте кредитування» становив 28,5%. У 2010 р. ситуація стабілізувалася, але вже в наступному році знову уряд Лівії здійснював державні запозичення в обсязі 14,5% ВВП. Наступні два роки тенденція повторилася, і вже з 2013 р. нарощування державних запозичень призвело сягнуло 75,7% ВВП у 2015 р.

На рисунку видно, що країни мають специфіку в динаміці цього показника в 2007–2017 рр. та прогнозованому періоді до 2022 р., але загальні тенденції, пов'язані зі світовою фінансовою кризою (2009–2010 рр.) та її другою хвилею (2012–2015 рр.) на наведеному графіку чітко відслідковуються.

Розглядаючи динаміку даного показника серед провідних країн світу, України та деяких сусідніх країн (рис. 6), наведена тенденція теж прослідковується. Всі досліджувані країни, проводячи власну фінансову політику та в межах застосовуваних фінансових моделей, мають власну специфіку, яка формує державну політику і визначає доходи та витрати держави.

У 2007–2011 рр. найгірші показники мала Греція (середньорічний показник рівня запозичення становив 10,7% ВВП). Великі обсяги державного запозичення у США та Великобританії прослідковуються у 2008–2012 рр. Так, у США в середньому в цей період показник становив 9,64% ВВП, а у Великобританії – 8,02% ВВП. В Україні ситуація значно ускладнилася з 2009 р., коли державне запозичення становило 6,00% ВВП, але в наступні два роки ситуація покращилася і становила відповідно 5,8% та 2,8% ВВП, а в 2012 р. знову погіршилася до 4,3% ВВП, до 4,8% у 2013 р.

Для порівняння: середньорічний показник державного запозичення України в 2008–2012 рр. становив 4,38% ВВП. Польща також збільшила державне запозичення в 2008–2012 рр., яке щорічно в середньому становило 5,34% ВВП та показала відповідні зміни показника під час другої хвилі світової фінансової кризи.

Важливим показником формування та використання фінансових ресурсів суверенних держав, окрім зазначених вище глобальних фінансових індикаторів, є показник чистого боргу у відсотках до ВВП. Використовуючи інформаційну базу МВФ, ми виділили 10 країн світу, що мали в 2016 р. найбільші показники чистого боргу держави у відсотках до ВВП, та для порівняння дані по Україні (рис. 7).

Проведений аналіз показує наявність загальних тенденцій нарощування боргів. Так, з 2008 до 2011 р. відбувалося значне зростання показників чистого боргу цієї групи країн (виняток становлять Єгипет та Ємен, які мали нестабільну динаміку та у цілому незначно збільшили розміри чистого боргу), а з 2012 р. бачимо стабілізацію та незначні коливання показника. У Португалії з 2013 по 2017 р. найбільші показники чистого боргу, у середньому щорічно показник чистого боргу становив 120,5% ВВП країни. Другою за даним показником є Японія. У 2010–2012 рр. вона мала найбільші розміри даного показника, але з 2013 р. поступилася Португалії. За прогнозами МВФ, ці дві країни будуть тримати найбільші показники чистого боргу до 2022 р.

Варто також зазначити, що в 2016 р. майже всі країни (крім США, Єгипту та України) досягли максимального для країн показника і в подальшому МВФ очікує певне їх скорочення. В Єгипті очікується досягнення максимального показника в розмірі 93,61% ВВП у 2017 р. Єгипет та Ємен показали стрімке підвищення показника в 2013 та 2015 рр. відповідно.

США протягом досліджуваного періоду активно нарощують показник чистого боргу, та за розрахунками МВФ дана тенденція буде нарощуватися. З 2007 по 2016 р. частка чистого боргу країни зросла з 45,11% до 81,48% ВВП, тобто більше ніж у 1,8 рази, причому США займає першу позицію у ТОП-10 за розміром ВВП у світі.

Дані по Україні в розрізі даного фінансового індикатора МВФ відображає з 2013 р. На графіку видно стрімке зростання показника чистого боргу України, причому найбільше його збільшення очікується в

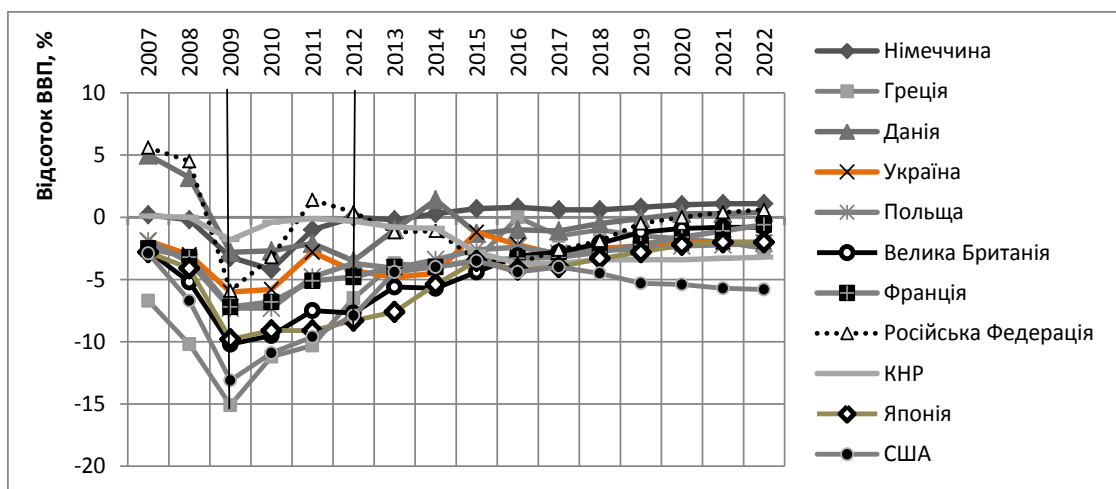

Рис. 6. Тенденції окремих країн світу та України за показником чистого кредитування (+) / рівня державного запозичення (-) до ВВП країни в 2007–2022 рр.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

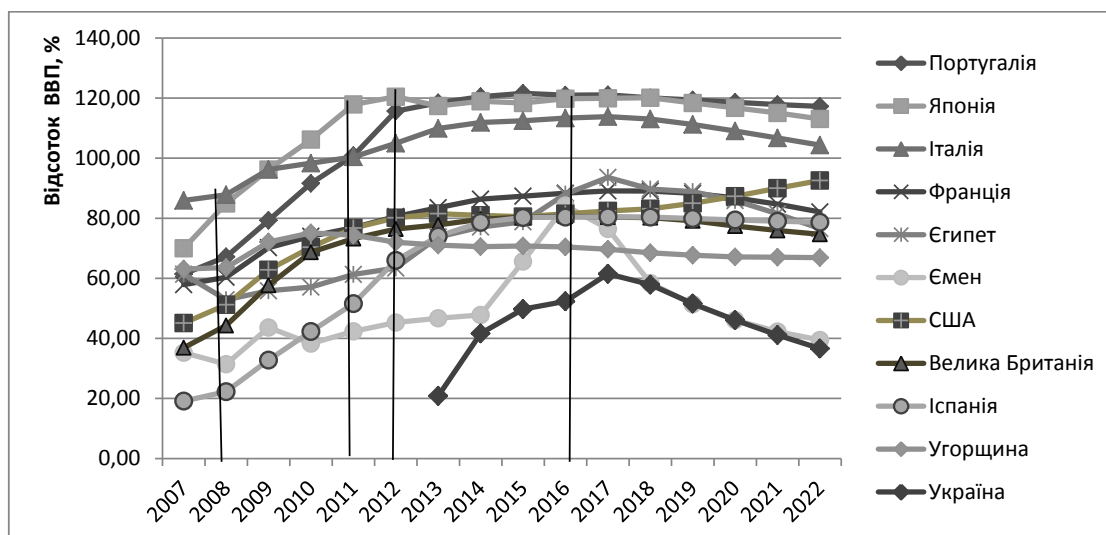

Рис. 7. ТОП-10 країн світу та України за показником чистого боргу до ВВП країни у 2016 р.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

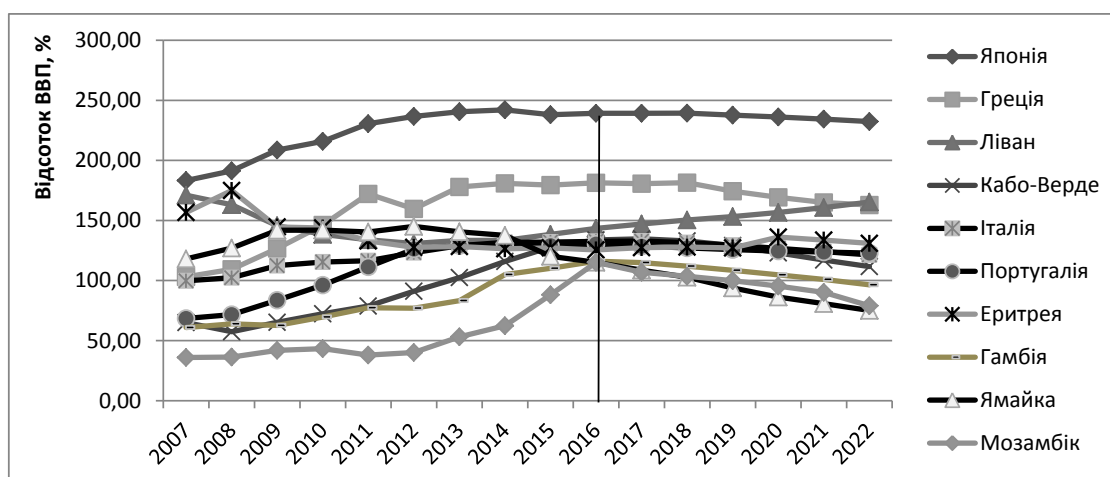

Рис. 8. ТОП-10 країн світу за найбільшим показником валового державного боргу до ВВП країни в 2016 р.

Джерело: побудовано за матеріалами МВФ

2017 р. – до 61,5% ВВП. За період 2013–2016 рр. показник чистого боргу України зріс у 2,5 рази.

Оцінюючи стан державних фінансів крізь призму фінансової глобалізації та міжнародних стандартів їх оцінювання, важливим є дослідження такого глобального фінансового індикатора, як валовий державний борг країни у відсотках до ВВП. Відповідно до застосовуваного нами підходу, ми визначили ТОП-10 країн світу з найбільшими розмірами показника валового державного боргу до ВВП країни в 2016 р. (рис. 8).

Представлені в узагальненому вигляді дані показують найвищі показники валового державного боргу до ВВП в Японії та Греції. Майже всі країни з нашого переліку ТОП-10 збільшували свій державний борг до 2016 р. Виняток становить Ямайка, яка мала найбільші показники (у середньому 141,98% щорічно) в 2009–2013 рр., після чого спостерігалось зменшення

показника, яке, за передбаченням МВФ, відбуватиметься і в майбутньому. Ліван та Португалія, за оцінками МВФ, у найближчі роки також матимуть незначне скорочення показників валового державного боргу до ВВП, а решта країн показуватимуть кращу тенденцію до його скорочення.

Наведені дані характеризують наявність певного зв'язку між показниками валового державного боргу та чистого боргу до ВВП, у розрізі яких до наших ТОП-10 у 2016 р. потрапили такі країни, як Португалія, Японія, Італія. Це свідчить про важливість державного сектора в системі глобальних фінансів і складність, багатогранність його оцінювання за допомогою фінансових індикаторів.

Висновки з проведеного дослідження. Наведені результати нашого дослідження підтверджують важливість дослідження розвитку держави в умовах фінан-

сової глобалізації крізь призму державного сектора та суспільних фінансів. Формування узгоджених підходів до оцінювання розвитку країни та її державного сектора в розрізі узгоджених світовою спільнотою критеріїв дає змогу виявляти та аналізувати світові тенденції та національні відмінності, які впливають на конкретні показники країн.

Вагомою детермінантою фінансової глобалізації є нарощування світової заборгованості та суверенних боргів, що потребує вдосконалення підходів до управління нею як із боку міжнародних фінансово-кредитних установ, що діють на регіональному та

глобальному рівнях, так і з боку державних інститутів.

Під час дослідження процесів розвитку за допомогою глобальних фінансових індикаторів, які обліковуються міжнародними фінансово-кредитними інститутами, варто враховувати, що, маючи узгоджену методику розрахунку, вони обчислюються на різній базі, яка вимірюється розміром ВВП окремої країни. Це має вносити певні корективи в результати та тематику досліджень, потребує врахування під час визначення цілей, орієнтирів і перспектив розвитку національних економік.

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З. Бауман ; пер. з англ. І. Андрущенко ; за наук. ред. М. Винницького. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – 109 с.

2. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.

3. Боголіб Т.М. Бюджетна політика як інструмент макроекономічної стабільності / Т.М. Боголіб // Економічний часопис – XXI. – 2015. – № 3–4(1). – С. 84–87.

4. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку : [монографія] / Л.В. Лисяк, О.В. Гриценко, С.В. Качула [та ін.] ; за наук. ред. д. е. н., проф. Л.В. Лисяк. – Д. : ДДФА, 2015. – 396 с.

5. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис ; пер. з англ. – К. : К.І.С., 2005. – 466 с.

6. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 5. – С. 64–77.

7. IMF [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/datamapper/datasets/FM/>.

8. OECD.Stat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stats.oecd.org/OECDStat_Metadata/ShowMetadata.ashx?Dataset=NAAG_2013&Coords=%5BINDICATOR%5D.%5BB9S13S%5D&ShowOnWeb=true&Lang=en.

E-mail: galinakucher@bigmir.net